

EESTI ja jaanuar 2003

EUROOPA LIIT

Euroopa Liidu toetus Eestile

Vahur Made
Ajaloodoktor
Eesti Diplomaatide Kooli asedirektor

Üks Euroopa Liidu keskseid eesmärke on jõukuse ühtlasem jaotumine liikmesriikides. Seetõttu on viimased kümmekond aastat kolmandik Euroopa Liidu eelarvest kulunud regionaalpoliitikale, mille sihiks on vaesemate piirkondade toetamine.

Laienemine tähendab, et sotsiaal-majandusliku arengutaseme ühtlustamine muutub liidule veelgi olulisemaks. 2000. aasta seisuga ulatus kolme neljandikuni liikmesriikide keskmisest sisemajanduse kogutoodangust (SKT) elaniku kohta vaid üks kandidaatriik – Küpros. Samal ajal oli enamiku liikmekandidaatide, ka Eesti SKT elaniku kohta alla poole liidu keskmisest.

Jõudmaks oma arengult järele liidu liikmesriikidele, vajavad Kesk- ja Ida-Euroopa maad toetust paljudes valdkondades: infrastruktuuride uuendamiseks, probleemsete majandussektorite restruktureerimiseks ning kodanikuühiskonna tugevdamiseks. Lisanduvad laiaulatuslikud tehnilise ja rahalise abi vajadused, mis seostuvad ELi õigusnormide ja standardite ülevõtmise ning rakendamisega, näiteks keskkonna alal. ELi abiprogrammide raha jaotatakse kandidaatriikide vahel, võttes arvesse mitmeid kriteeriume, näiteks nende rahvaarvu, pindala ja SKT elaniku kohta. Samal põhimõttel toetavad rikkamad liikmesriigid ka vaesemaid liikmesriike. Ainult viimasel juhul on summad mitmeid kordi suuremad.

Liitumiseelne abi

Vastavalt 1999. aasta märtsi Berliini tippkohtumise otsusele saavad kandidaatriigid aastatel 2000 – 2006 ELilt liitumiseelset toetust 3,12 miljardit eurot aastas, millest poole ehk 1,56 miljardit eurot hõlmab Phare, ühe kolmandiku ehk 1,04 miljardit eurot ISPA ning ülejäänud 520 miljonit eurot SAPARDi abiprogramm. Varem jagati kandidaatriikidele abi ainult 1989. aastal käivitunud Phare programmi kaudu, mille maht oli möödunud kümnendil enamasti miljard eurot aastas.

Praeguse seisuga on Euroopa Komisjoni kindlaks määranud, et Eestile eraldatakse ajavahemikus 2000–2006 liitumiseelse abina **0,89-1,135 miljardit krooni aastas**. Täpne summa sõltub Eesti edukusest projektide esitamisel ja teostamisel 2000.–2006. aastal.

2000.–2006. aastal Eestile eraldatav ELi liitumiseelne abi

Phare	375 milj. krooni aastas
ISPA	325-570 milj. krooni aastas
SAPARD	190 milj. krooni aastas
KOKKU	890-1135 milj. krooni aastas

PHARE Milliseid valdkondi toetatakse?

Phare põhieesmärk on aidata kandidaatriikidel valmistuda liitumiseks Euroopa Liiduga ning vastavalt Luxembourg'i tippkohtumise otsusele jagunevad programmi ressursid ajavahemikus 2000–2006 jätkuvalt kahe peamise komponendi vahel:

- 1) kandidaatriikide demokraatlike institutsioonide ning riigiasutuste tugevdamine, et tõhusalt rakendada ELi õigusaktidega ühtlustatud seadusi (EL toetab vajalike struktuuride väljakujundamist, koolitust ja juhtimissüsteemide arendamist);
- 2) investeeringud, et kohandada kandidaatriikide

Euroopa Liidu panus Eesti arengusse on olnud märkimisväärne kogu viimase kümnendi jooksul. Alates 1992. aastast on Eestile eraldatud välisabi kokku 11,97 miljardi krooni ulatuses, millest Euroopa Komisjoni tagastamatu toetus Eestile moodustab 4,6 miljardit. Mullu suurenes Eestile suunatud välisabi tunamullusega võrreldes 36%, küündides 2 miljardi kroonini. Suurema osa sellest abist andis Eestile kui peatsele liikmesriigile Euroopa Liit, kes eraldas kolme liitumiseelse abiprogrammi – Phare, ISPA ja SAPARDi - raames eri arenguprojektide läbiviimiseks abi 1,3 miljardi krooni ulatuses, mis on üle kahe korra suurem samast näitajast ülemöödunud aastal.

Rahandusminister Harri Õunapuu ettekanne "Euroopa Liidu struktuurifondid Eesti riigieelarve lisana aastani 2006" (8. mai 2002)

Struktuurifondid – loodud Euroopa Liidu regionaalpoliitika rahastamiseks. Struktuurifondide rahaline abi suunatakse põhiliselt vaesematesse piirkondadesse, et tugevdada Euroopa Liidu majanduslikku ja sotsiaalset ühtekuuluvust. Struktuurifondid on Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Sotsiaalfond, Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfond ning Kalanduse Arendusrahastu.

Kandidaatriikide SKT elaniku kohta 2000. a võrreldes EL keskmisega

EL 15	100
Küpros	86
Sloveenia	69
Tšehhi	59
Malta	56
Ungari	51
Slovakkia	48
Poola	39
Eesti	38
Leedu	33
Läti	30
Bulgaaria	28
Türgi	26
Rumeenia	23

Allikas: Eurostat

PHARE – lühend programmi ingliskeelsest nimetusest (Poland and Hungary: Action for the Restructuring of the Economy)

ettevõtteid ja tähtsamaid infrastruktuuri osi ELi normidele ja standarditele.

Kui varem toetati põhimõtteliselt kõiki valdkondi, siis seoses ISPA ja SAPARDi loomisega Phare enam keskkonna-, transpordi- ja põllumajandussektori investeeringuid ei kata. Vabanenud ressursid suunati 2000. aastast ümber vähem arenenud piirkondade majandusliku ja sotsiaalse seisundi parandamiseks.

Eestis määratleb liitumiseelse abi täpsema valdkondliku ja piirkondliku jaotamise liitumispartnerlus, mida täiendavad vabariigi valitsuse tegevuskava ELiga ühinemiseks ning riiklik arengukava.

Kõik Phare toetatavad investimisprojektid peavad olema kaasrahastatud riigi vahenditest. Phare toetus võib olla nendes projektides, mis ei tooda kasumit, kuni 75% riigi kulutustest ning kasumit tootvates projektides kuni 50%.

Phare rahastatava projekti toetamist jätkatakse ka pärast ühinemist ELiga.

Investeeringuteks saavad Phare raha taotleda eelkõige ministeeriumid, maavalitsused, teised riigiasutused ja kohalikud omavalitsused. Väiksematele projektidele saavad Phare toetusi taotleda ka mittetulundusühendused, ettevõtted, ametiühingud ning uurimis- ja teadusasutused.

ISPA

Milliseid valdkondi toetatakse?

ISPA eesmärk on toetada investeeringuid keskkonnanakaitse ja transpordi alal, kusjuures programmi vahendid jagunevad mõlema valdkonna vahel võrdselt. Lisandub tehniline abi projektide ettevalmistamiseks.

Keskkonnasektoris on esmatähtsad investeeringumahukamad valdkonnad – joogivesi, heitvesi, jäätmeäritlus ja õhusaaste. Transpordisektoris on prioriteetseks raudteede, maanteed ja sadamate ning

lennujaama arendamine, seejuures eelistatakse lahendusi, millest on huvitatud ka EL, seega projekte, mis parandavad üleuroopalisi transpordivõrgustikke või seovad võrgustikuga perifeerseid piirkondi, näiteks saari.

Millised on nõuded projektidele?

ISPA on mõeldud eelkõige suuremate infrastruktuuriprojektide rahastamiseks, mistõttu ühe projekti maksumus peab olema vähemalt 5 miljonit eurot.

Nõutav on kohaliku investeeringu olemasolu vähemalt 25%, seega kuni 75% (erandjuhtudel 85%) projekti kogumaksumusest katab EL. Eeluringuteks ja tehniliseks toetuseks võib toetuse määr olla kuni 100%.

Üldjuhul saavad abi taotleda kohalik omavalitsus, kohalikule omavalitsusele kuuluv ettevõtte, riikliku osalusega ettevõtte või riiklik institutsioon (näiteks Maanteeamet) Keskkonnaministeeriumi või Teede- ja Sideministeeriumi kaudu.

SAPARD – lühend programmi ingliskeelsest nimetusest (**S**pecial **A**ccession **P**rogramme for **A**griculture and **R**ural **D**evelopment)

ISPA – lühend programmi ingliskeelsest nimetusest (**I**nstrument for **S**tructural **P**olicies for **P**re-accession)

Euroopa Komisjon – Euroopa Liidu õigusakte algatav ja neid täitev organ. Koordineerib EL välisabiga seotud tegevust.

Maakond	Projekti lühikirjeldus	ELi toetus
Harjumaa	Tallinna lennujaama perrooni rekonstrueerimine. Rajati uus asfaltkate, teenindusvõrgud, perroonivalgustus ja uus sadevete ärajuhtimissüsteem.	39 miljonit krooni (kogumaksumus 51,5 miljonit krooni)
Hiiumaa	Orjaku linnuvaatlustorn-õppepaviljoni ehitamine	400 000 krooni (kogumaksumus 600 000 krooni)
Ida-Virumaa	Sillamäe radioaktiivsete jäätmete hoidla ohutustamine. Tugevdatakse jäätmehoidla tamm, ehitatakse vahekate ja kujundatakse ümber tiigid ning tamm. Viimasena rajatakse pealmised membraankihid.	78 miljonit krooni (kogumaksumus 312 miljonit krooni)
Jõgevamaa	Raja vanausuliste kloostris ning Mustvee kiriku renoveerimine	870 000 krooni (kogumaksumus 952 000 krooni)
Järvamaa	Paide veehaarde ja veetöötusjaama ehitus. Rajati uus põhjaveehaare, vee puhastusjaam, toruveetorustik veehaardest veetöötusjaama ja 1,5 km joogiveetorustikku linnas jm hooldusseadmeid.	24,3 miljonit krooni (kogumaksumus 31,5 miljonit krooni)
Läänemaa	Heitveepuhastus ja põhjavee kaitse Vormsi saarel. Väikepuhastite ja kanalisatsioonivõrgu ehitamine Hullo külla Vormsi saarel.	5,2 miljonit krooni (kogumaksumus 6 miljonit krooni)
Lääne-Virumaa	Palmse külastuskeskuse renoveerimine	4,6 miljonit krooni (kogumaksumus 5,6 miljonit krooni)
Põlvamaa	Setu talumuuseumi tsäimaja ehitus.	2,1 miljonit krooni (kogumaksumus 2,4 miljonit krooni)
Pärnumaa	Eesti väikesaarte (Kihnu ja Prangli) sadamate renoveerimine.	4,6 miljonit krooni (kogumaksumus 6,2 miljonit krooni)
Raplamaa	Rapla ühisveevärgi renoveerimine. Võrkude keskkonnaohutumaks muutmine ja laiendamine, asendatakse või rajatakse ligikaudu 2,5 km vee- ja reoveevõrku.	29,4 miljonit krooni (kogumaksumus 30 miljonit krooni)
Saaremaa	Kuressaare lahe puhastamine ning jahisadama ehitus.	14,1 miljonit krooni (kogumaksumus 21,7 miljonit krooni)
Tartumaa	Tartu Anne joogiveepuhastusjaam. Täisautomaatne vee puhastusjaam aitab Anne veehaardest tulevat vett puhastada eelkõige rauast ja väävelvesinikust.	85,3 miljonit krooni (kogumaksumus 121,1 miljonit krooni)
Valgamaa	Valga heitveepuhastuse ehitamine.	25,8 miljonit krooni
Viljandi-maa	Sealiha tootvate farmide jäätmeäritlus- ja söödasüsteemide ehitus ja parendamine.	16,4 miljonit krooni (kogumaksumus 21,8 miljonit krooni)
Võrumaa	Ehitati Koidula ja Luhamaa tollipiiripunkt.	36,5 miljonit krooni (kogumaksumus 152,6 miljonit krooni)

ISPA toetused Eestis

2002. aasta lõpu seisuga on Rahandusministeerium ja Euroopa Komisjon allkirjastanud 2 transpordi, 7 keskkonna ja 6 tehnilise abi projekti rahastamiskokkulepped. Allkirjastatud transpordi- ja keskkonnaprojektide osas on ELi abi suurus kokku üle 700 miljoni krooni, keskkonnaprojektide osas 1,05 miljardit ning tehnilise abi projektide osas 57 miljonit krooni.

Näiteid heakskiidu saanud ISPA projektidest	
Transport	Via Baltica, Ikla – Tallinna ja Tallinna – Narva maantee 1. ja 2. etapp (maksumus 704 miljonit krooni)
Keskkond	Narva reoveepuhastusjaama rekonstrueerimine (140 miljonit krooni) Tartu tunnelkollektori ehitus (121 miljonit krooni) Tallinna prügila ehituse 1. ja 2. etapp (273 miljonit krooni)
Tehniline abi	Koidula piiripunkti projekti ettevalmistustööd (28 miljonit krooni) Tallinna sadama maismaaühenduste ehitamise ja rekonstrueerimise ettevalmistus (31 miljonit krooni)

Allikas: Rahandusministeerium

SAPARD Milliseid valdkondi toetatakse?

SAPARDil on kaks põhieesmärki: aidata kandidaatriikidel võtta üle ELi õigusaktid põllumajanduse kohta ning lahendada põllumajanduse ja maaelu arenguga seotud probleeme.

Eestis on SAPARDi rakendamise aluseks maaelu arengukava aastateks 2000-2006. Viimase alusel on omakorda välja valitud kaheksa meetet, millest

SAPARDi vahendite jagunemine	
Meetmed	Osakaal EL vahenditest
Meede 1: investeeringud põllumajandustootmisse	42,0%
Meede 2: põllumajandus- ja kalandustoodete töötlemise ja turustamise parendamine	18,1%
Meede 3: majandustegevuste mitmekesistamine	17,6%
Meede 4: maainfrastruktuuri parandamine ja arendamine	12,2%
Meede 6: küla areng	3,5%
Meede 7: agrokeskkonnatoetused	1,4%
Meede 8: metsandus	1,3%
Meede 5: tehniline abi	1,9%

Allikas: Maaelu arengukava aastateks 2000–2006

1.–4. rakendati alates 2000. aastast ning 7.–8. meede alates 2003. aastast; viies ehk tehnilise abi meede on kava rakendamise toetamiseks.

SAPARDi tingimused ja sihtgrupid

Programmi raames rahastatavatele investeeringute miinimumsuurust pole määratud, kuid kehtestatud on toetuse ülempiir, mis erineb meetmete kaupa. Näiteks põllumajandustootmise investeeringutoetust (1. meede) võib taotleda kuni 2,3 miljonit krooni aastas või 6,3 miljonit krooni kogu SAPARDi programmi jooksul.

EL rahastab 75% avaliku sektori investeeringust, 25% tuleb leida riigil endal. Samas võib kasumit tootvate projektide puhul ELi ja Eesti riigi panus kokku moodustada 50% investeeringu mahust, s.t ülejäänud pool peab olema erasektori finantseering. Toetus on mõeldud peamiselt maapiirkonnas tegutsevatele füüsilisest isikust ettevõtjatele ja äriühingutele, kus riigi osalus ei ületa 25%. Konkreetset sihtgrupid on taas meetmeti erinevad, näiteks põllumajanduse investeeringutoetust (1. meede) saavad taotleda põllumajandustootjad, kelle eelmise aasta netosissetulekust vähemalt poole moodustas omatootetud põllumajandussaaduste müügi tulu.

SAPARDi projektid Eestis

SAPARDi rakendamise eelduseks Eestis oli SAPARDi agentuuri akrediteerimine - seetõttu käivitus programm Eestis 19. juunil 2001, kui jõustus Euroopa Komisjoni asjakohane otsus. 2001-2002 on SAPARDi raha taotletud 774 projektile, millest rahastamisotsuse on saanud 509 projekti toetuse kogusummaga 317,5 miljonit krooni. Sellest 151,4 miljonit krooni on praeguseks 221 ettevõtjale välja makstud.

Kõige suurema summaga – 15,6 miljoni krooniga, mis on ühtlasi meetme raames ühele projektile võimalik maksimumtoetus aastas – toetatakse Valga Liha- ja Konservitööstuse uue, euronõuetele vastava tapamaja ehitust.

LIITUMISJÄRGNE ABI EESTILE

Pärast liitumist hakkab Eesti nagu enamus teisigi kandidaatriike oma SKT madala taseme tõttu sama toetusi EL liikmeriikidele mõeldud struktuurivahenditest.

Euroopa Liidus on kandidaatriikide liitumisjärgset osalemist EL regionaalpoliitikas juba aastaid ette valmistatud. Selgeks sammuks oli ISPA ja SAPARDi loomine – need programmid järgivad liidus tuntud Ühtekuuluvusfondi ning Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatistfondi põhimõtteid. Phare programmi abil on järkjärgult juurutatud Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Euroopa Sotsiaalfondi toimumisprintsipi.

Liitumise järel on ette näha, et ELi eraldatav abi Eestile suureneb oluliselt. Enne ühinemist kandidaatriikidele eraldatavad ressursid jäävad oluliselt alla abile, mida praegu eraldatakse liikmesriikide vaesematele piirkondadele ehk sihtalale 1.

Euroopa Liit on Eestiga sõlmitud liitumiskokkulepped võtnud endale kohustuse anda Eestile struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi kaudu 2004-2006

Euroopa ühenduste koostööprogrammid

– Euroopa Komisjon soovitas "Agenda 2000" reformide raames võimaldada kandidaatriikidel osaleda programmides, mis on kujundatud eranditult liikmesriikidele. Peale programmis osalemisest saadava vahetu kasu aitab nendes kaasalõõmine kandidaatriikidel ja nende kodanikel harjuda EL poliitika ja töömeetoditega. Programmides osalemiseks peavad kandidaatriigid erinevalt liikmesriikidest maksma osalemistasu, mida katab osaliselt Phare. Eesti osaleb näiteks EÜ haridus- ja kultuuriprogrammides Socrates, Leonardo, Noored, Daphne, Kultuur, Fiscalis, samuti teadus- ja arendustegevuse viiendas raamprogrammis ning väike- ja keskettevõtete neljandas raamprogrammis.

SAPARDi agentuur – kandidaatriigi loodav agentuur, millel on SAPARDi programmi rakendus- ja maksete sooritamise funktsioon.

Eestis Põllumajandusministeeriumi valitsemisalasse kuuluv Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (www.pria.ee)

Sihtala 1 - Euroopa Liidu regionaalpoliitiline toetus on suunatud sihtaladele, mis vajavad kõige enam abi. Sihtala 1 moodustavad vähem arenenud regioonid, mille SKT elaniku kohta on kolme viimase aasta jooksul olnud alla 75% liidu keskmisest. Sihtala 1 rahastavad kõik neli liidu struktuurifondi ning aastatel 2000–2006 hõlmab see 69,7% kogu struktuurifondide kaudu jagatavast abist.

Euroopa Liit pakub meile regionaalarenguks raha, mis meie seniste oma summadega võrreldes on mitu korda suurem. Aga selle abi vastuvõtmiseks peavad Eesti riik, omavalitsused ja ettevõtjad ka ise vaeva nägema. Iga krooni eest, mida Eesti hakkab liitumisel ELi eelarvesse maksma, on meil võimalik saada tagasi kolm kuni neli. Seda raha kasutades on Eesti suuteline kordama lirmaa edu, kes tõhusa EL regionaalabi ärakasutamisega suutis tõusta Euroopa vaesemate riikide hulgast jõukamate sekka.

Rahandusministeeriumi asekancler
Renaldo Mändmets
(Alatskivi valla leht 11.06.2002)

Lisainfo ELi toetustest Eestile:

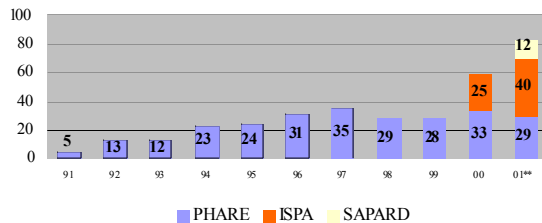
Rahandusministeerium:
www.fin.ee/pages.php/0101

Põllumajandusministeerium:
www.agri.ee/SAPARD,
www.agri.ee/pria

Euroopa Komisjon:
europa.eu.int/comm/enlargement/pas/paa.htm

regionaalarengu abi 9,6 miljardi krooni eest. Lisaks hakkab EL maksma põllumeestele otsetoetusi ning rahastama meie maaelu arengut. Selleks on aastatel 2004–2006 kavandatud 3–4 miljardit krooni.

Ülevaade EL poolt Eestile 1991–2001 a. eraldatud abist (milj. eurot)

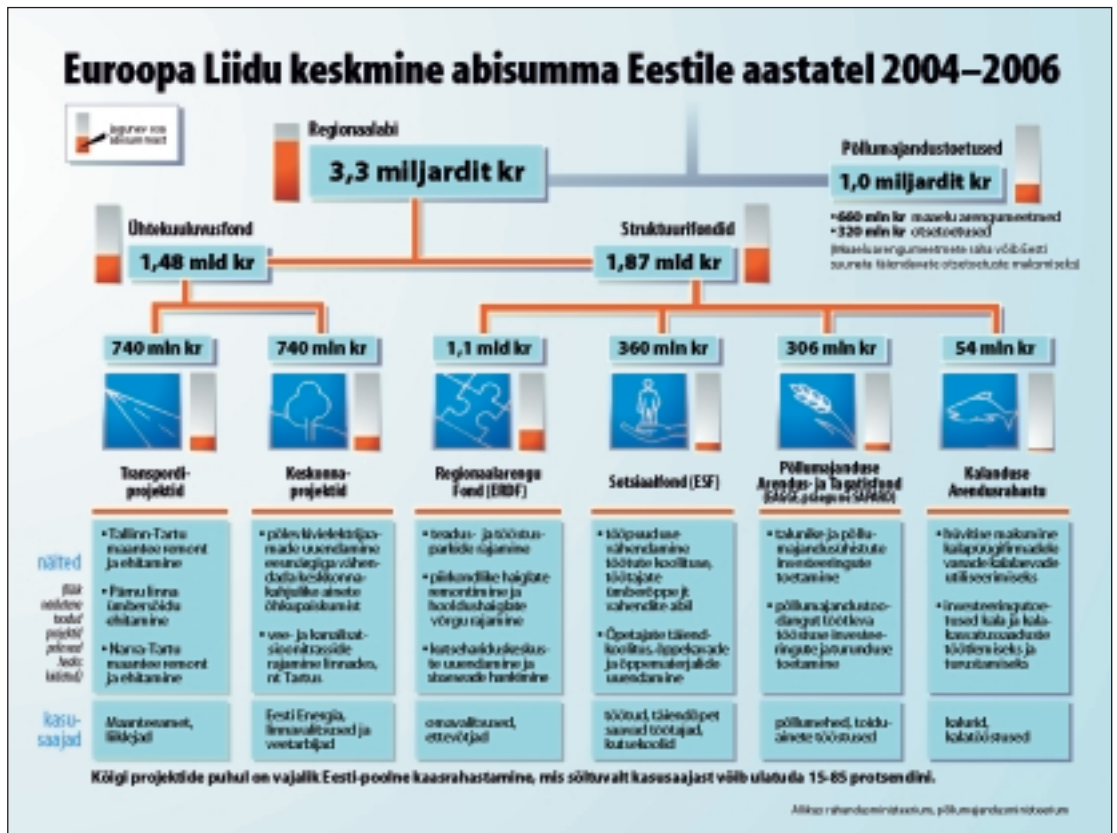
Nagu eelöeldust näha, tuleb enamus ELi abist Eestile aastatel 2004–2006 regionaalarengu toetustena struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi kaudu. Järgnevatel liikmesoleku aastatel struktuurifondide osatähtsus ei vähene. Veidi vähem kui pool regionaalabist eraldab Euroopa Liit Ühtekuuluvusfondi kaudu. Selle raha eest teostatakse üle 80 miljoni kroonise maksumusega transpordi- ja keskkonnakaitseprojekte. Näiteks on selle eest plaanis remontida Tallinna – Tartu – Luhamaa ja Narva – Valga maanteed ning

toetada suuremate rahvusvaheliste sadamate arendamist. Samuti soovib Eesti kasutada Ühtekuuluvusfondi raha põlevkivielektrijaamade uuendamiseks.

Teine pool regionaalabist tuleb struktuurifondide kaudu, mida on kokku neli.

Nende rahaga saab tulevikus rahastada infrastruktuuri arendamist, näiteks haiglate uuendamist, sadamate väljaarendamist, vajalike juurdepääsuteede ehitamist maapiirkondade ettevõtetele, keskkonnaobjektide rajamist. Põllumajanduse ja kalanduse arengutoetusi võivad talunikud ja ühised kasutada investeringuteks ja tootmise uuendamiseks.

Üle 300 miljoni krooni regionaalabist on suunatud uute töökohtade loomiseks või säilitamiseks. Toetada saab pikaajaliste töötute koolitamist, kelle kunagi omandatud ametiga pole tänapäeval enam midagi peale hakata. Eestis kulutatakse praegu tööpuuduse vähendamiseks peaaegu viis korda vähem raha kui Euroopa Liidus, seetõttu on meie tööpuudus ka peaaegu kaks korda suurem. Struktuurifondide projektide suurus võib kõikuda paarist tuhandest (koolitus) kuni mitmekümne miljoni (infrastruktuur). Struktuurifondidest võivad toetusi taotleda iga valla omavalitsused, munitsipaaltevõtted, ettevõtjad, talunikud ja mittetulundusühingud.

Euroopa Liidu Infosekretariaat

Riigikantselei, Stenbocki maja, Rahukohtu 3, 15161 Tallinn, Eesti
tel +372 693 5950 e-post elis@rk.ee
faks +372 693 5957 <http://www.elis.ee>

